

IRODALMI ÉRTESÍTŐ.

Szemere Bertalan. Irta: Dr. Kiss Ernő. Kolozsvárt, 1912.

Alig lehetett volna Szemere Bertalanról születése századik évfordulója alkalmából méltóbban megemlékezni, mint e könyv kiadásával. Kulcs ez ennek a rejtélyes, sokszor meg nem értett, még többször félreértett jellemnek a nyitjához. S mi hálások lehetünk a szerző iránt, hogy e jellemet, szabadságharcunk e főszereplőjét az előítéletek ráülepedett szenyjétől megtisztítva állítja elénk. Folyóiratunknak sem iránya, sem tere meg nem engedi, hogy e könyv részletes ismertetésébe s beható bírálatába fogjunk. Hogy megvizsgáljuk, fölhasznált-e s objektív kritikával használt-e föl a szerző mindent abból a rengeteg anyagból, ami kétségtelenül rendelkezésére állott s mivel Szemere megértését könynyebbé tette. Annyit azonban e lapokon is meg kell állapítanunk, hogy kerekébb, lebilincselőbb, tanulságosabb, elevenebb hangú ilyen irányú könyvet alig olvastunk. Pedig Kiss Ernő az előadás külső szépségeivel, a stilisztikai ékességekkel nem sokat törődik. Ő a szerkesztés embere. Egyszerűen, világosan ad elő. Hasonlatokat, elmés egybevetéseket, szellemes appercuket s a csillogás más effajta eszközeit hiába keressük nála. Jobbnak látja ehelyett a dolgok okait fürkészni s a hatást csupán az események művészi elrendezésében, a tények logikai kapcsolatának kimutatásában keresni. Hanem aztán ebben művész! Amint elmondja Szemere pataki diákságát, külföldi utazását, fölléptét vármegyéjében, mint a szobrász vésője alatt az első pár csapás után, már látni az alak nemes vonásait. És e vonások teljes nagyságukban, tiszta ragyogásukban bontakoznak ki a negyvenes évek nagy eseményeinek elbeszélésénél. Látjuk Szemere nemes alakját a rendi országgyűléseken, amint a legjobbakkal kezét fogva küzd az új Magyarország megalapozásán. Látjuk mint belügyminisztert emberfölötti erővel dolgozni ezerféle terven. Rokonszenvvel kísérjük pályáján a szabadságharcban. Megbámuljuk titáni küzdelmét a széthúzó erők középpontjában. Igaz részvétünk kíséri a száműzetésbe s megértjük elkeseredett

küzdelmét Kossuthtal. Lehetetlen tiszteletet nem éreznünk iránta, amikor látjuk, miként küzd a hontalanságban is árván, magára hagyatva s teljes lesz részvétünk az ember iránt, ha olvassuk a családi életéről, vagyoni romlásáról szóló szomorú lapokat. Küzdelmes életének tragikus vége pedig lelkünk mélyéig megrendít.

Valóban, nehéz e könyv hatása alól szabadulnunk. Egy-egy száraz megjegyzése vagy alkalmas helyen használt idézete, mint az éjjeli villámlás, kiméletlenül, élesen, szinte bántóan hasít belé a multak ködébe s utána sötét szomorúság üli meg a lelkünket. Akaratlanul Tacitus jut eszünkbe. Igaz, Szemerét megismertük, de mennyi szép illuziónk veszett érte cserébe! E lapok elolvasása után még inkább megragad az a fájdalmas érzés, amit mostanság e nagy idők eseményeit tárgyaló munkák olvasásakor kezdünk érezni. Mintha a piedesztál, amelyen eddig Kossuth állott, ingadozni kezdene. A szép hősi eposz idestova elhangzik — história lesz belőle. A félistenek gyarló emberekké zsugorodnak össze, akiket újra s más mérték szerint kell értékelni. Ez értékelésben bizonyára Szemere az eddiginél méltóbb helyre kerül. Amiben nagy része lesz Kiss Ernő könyvének *ma*.

Dr. Kemény Gábor: A szülők, a tanárok és a gyermek. Torda, 1912. A szerző ezt a kis értekezést a tordai áll. főgimnáziumban egy ú. n. szülői értekezleten olvasta fel. A tanítás és nevelés gyakorlatában előforduló kérdéseket népszerűen, mindenkitől érthető módon tárgyalja anélkül, hogy elméleti alapot adna nekik. A szerző tisztában van a pedagógia elméleti és gyakorlati kérdéseivel, ismeri a legmodernebb problémákat is és minden sorából nemcsak az iskola s a tanítás, hanem főképp a gyermek iránti meleg szeretet árad ki. Keményben meg van minden előfeltétel arra, hogy nemcsak jó tanító legyen, hanem képzett pedagógus is. A kis füzetet tanítványai szülőinek ajánlja, mert nagyon szükségesnek tartja s szívesen látná a szülők és iskola válvettett működését.

Ürmösi József: Nyolc év Homoródszentpál község szövetkezeti életéből. Székelyudvarhely, 1912. A tevékeny szerző azoknak a törekvéseknek történetét írja meg, melyek egyházközségében a szövetkezeti eszme megvalósítására vezettek. Fogyasztási szövetkezetet, gazdakört, tejszövetkezetet állítottak fel s végül megépítet-

ték a szövetkezeti népházat is. A kis füzet átolvasása után az a gondolatunk támad, hogy valóban értékes szociális munkásságot fejthet ki a Jélkész, ha van rá hivatottsága és buzgósága is. Lelkészeinknek például és útmutatásul szolgálhat ennek a derék székely községnek kebelében kellő vezetéssel folyó munka, amelynek kétségtelen erkölcsi hatása mellett kézzel fogható eredménye a népjólét emelkedése és a székelység vagyoni erősödése.

KÜLÖNFÉLÉK.

Báró Győrffy Rozália ösztöndíj-alap. A főtiszt. püspök úr az egyházi képviselő tanácsnak okt. 9-én tartott ülésén a következő alapító levelet jelentette be:

Alapító levél.

Boldog emlékezetű hitvestársam, báró Győrffy Rozália, kit az Úr 1911. évi február 4-én elszólított az élők sorából, még életében velem való egyetértéssel, egyházához s vallásához való benső hű ragaszkodásának szerény jeléül, hálás szívvel elhatározta, hogy egy ösztöndíj alapítványt létesít szegény sorsú, unitárius vallású, magyar honos, arra érdemes tanulók felségélyezésére.

Ebbeli szándékát a következőkben valósítom meg:

1. Az alapítvány címe: „*Báró Győrffy Rozália ösztöndíj alap*“.
2. Az alapítvány célja: a kolozsvári unitárius főgimnáziumot, unitárius teológiai intézetet, vagy egyetemet látogató szegény sorsú, magyar honos, unitárius vallású, arra érdemes ifjaknak az alapítvány évi kamataiból ösztöndíj alakjában segélynyújtás.

3. E célra 20000, azaz húszezer korona névértékű 4 $\frac{1}{2}$ %-kal kamatozó magyar koronajáradék kötvényt adok át 1912. évi december hó 1-től esedékes kamatszelveivel együtt a Magyarországi Unitárius Egyháznak tulajdonjoggal és kamatainak ezen alapító levél értelmében leendő felhasználása végett.

Ezen értékpapírok mint báró Győrffy Rozália ösztöndíj alap a Magyarországi Unitárius Egyház által külön. kezelendő és annak évi 800 korona kamatjövedelméből két ösztöndíj létesítetik évi 400—400 korona összeggel.

4. Az alapítványban részesülők magyar honos, unitárius vallású, szegény sorsú, mindkét nembeli növendékek lehetnek, kik a gimnáziumot, teológiai intézetet, vagy egyetemet látogatják.

Az ösztöndíj élvezetére a növendék rendszerint a gimnázium I-ső